

BG

BG

BG

ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ

Брюксел, 22.12.2010
COM(2010) 783 окончателен

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И ДО СЪВЕТА

Паметта за престъпленията, извършени от тоталитарните режими в Европа

1. ВЪВЕДЕНИЕ

През цялата човешка история тоталитарните режими са водели до нарушаване на основните права и до пълното отричане на всяко подобие на човешко достойнство. Повечето държави-членки имат подобен трагичен опит в своето минало. Днес, както се изтъква в Берлинската декларация от 2007 г. по повод на петдесетгодишнината от подписването на договорите от Рим, *„европейската интеграция е доказателство, че сме усвоили болезнените уроци на една история, белязана от кървави конфликти. Днес живеем заедно така, както никога преди не е било възможно.“*

Историческата памет на Европа е общото наследство на всички европейци както днес, така и за бъдещите поколения. Помиряването с наследството от престъпленията, извършени от тоталитарните режими, изисква тази памет да се споделя и поддържа жива. В Стокхолмската програма¹ се подчертава, че *„Съюзът е пространство на общи ценности, несъвместими с престъпленията срещу човечеството, геноцида и военните престъпления, в т.ч. престъпленията, извършени от тоталитарните режими. Всяка държава-членка има свой собствен подход по този въпрос, но в интерес на помирието споменът за тези престъпления трябва да бъде част от колективната памет, споделяна и утвърждавана, когато е възможно, от всички нас. Съюзът трябва да улеснява процесите.“*

През ноември 2008 г. Съветът прие Рамково решение относно борбата с определени форми и прояви на расизъм и ксенофобия посредством наказателното право. Рамковото решение се ограничава до престъпления, извършени на основание на раса, цвят на кожата, религия, произход или национална или етническа принадлежност. То не обхваща престъпления, извършени на други основания, например от тоталитарните режими. В изявлението, добавено към протокола на Съвета към момента на приемането на рамковото решение, Комисията бе приканена да проучи и да докладва на Съвета в рамките на две години след влизане в сила на рамковото решение дали е необходим допълнителен инструмент, който да обхваща публичното оправдаване, отричане или грубо омаловажаване на престъпления на геноцид, престъпления срещу човечеството и военни престъпления, насочени срещу група лица, определяна по критерии, различни от раса, цвят на кожата, религия, произход, национална или етническа принадлежност, като например социален статус или политически убеждения. Това искане бе потвърдено в Стокхолмската програма.

Важността на това да се поддържа жив споменът за миналото бе изтъкната и от Европейския парламент в неговата резолюция от 2 април 2009 г. относно *„Европейската съвест и тоталитаризма“*. Европейският парламент подчертава, че това е особено важно, тъй като не може да има помирение без истина и памет.

Държавите-членки са разглеждали и продължават да разглеждат чувствителния и сложен въпрос относно най-добрия начин за установяване на истината и за записване на историята, така че бъдещите поколения да имат възможност да се поучат от ужасите и престъпленията в миналото. Всяка държава-членка е намерила собствен начин за справяне с тези въпроси, а Комисията може да улесни този процес, като насърчава дискусиата и обмена на опит и като поощрява най-добрите практики.

¹ Приета от Европейския съвет на 10/11 декември 2009 г., ОВ С 115, 4.5.2010 г., стр.0001-0038

Настоящият доклад цели да представи начина, по който Комисията възнамерява да играе пълноценна роля в този процес и да предостави основа за по-нататъшна дискусия за това как Европейският съюз може да даде своя принос за поддържане жива на паметта за престъпленията, извършени от тоталитарните режими. С него се цели също така да се даде отговор на искането на Съвета да се докладва относно необходимостта от допълнителен инструмент в тази област.

1.1. Подготовка на доклада

Комисията предприе редица подготвителни инициативи с цел изработването на настоящия доклад. През ноември 2007 г. Комисията организира в Брюксел семинар на високо равнище на тема „Как да се справим със спомена от тоталитаризма в Европа: жертви и помирение“².

В изявлението, добавено към протокола на Съвета към момента на приемането на рамковото решение, бе посочено, че Комисията ще организира публично европейско изслушване относно престъпления на геноцид, престъпления срещу човечеството и военни престъпления, извършени от тоталитарни режими, както и относно онези, които публично оправдават, отричат или грубо омаловажават тези престъпления. В него беше наблегнато на необходимостта от подходящо коригиране на несправедливостта и бе посочено, че при необходимост, Комисията ще внесе предложение за рамково решение относно тези престъпления. Това изслушване, съвместно организирано от Комисията и словенското председателство, се проведе в Брюксел на 8 април 2008 г.³

През 2009 г. Комисията финансира проучване на независим институт с цел да се предостави фактическо обобщение на методите, използвани от държавите-членки за разглеждане на въпросите, свързани с паметта за престъпленията, извършени от тоталитарните режими⁴. Това „*Проучване относно начините, по които държавите-членки разглеждат въпросите, свързани с паметта за престъпленията, извършени от тоталитарните режими*“ („проучването“) бе завършено в началото на 2010 г. и предадено на държавите-членки и на Европейския парламент. Докладът може да бъде намерен на уебсайта на Комисията.

През май 2010 г. бе изпратен въпросник до държавите-членки, чиято цел е да се събере фактическа информация относно положението в държавите-членки по отношение на паметта за престъпленията, извършени от тоталитарните режими⁵.

² Целта на семинара бе да помогне на Комисията да добие по-добра представа за различните аспекти, свързани с тези въпроси, и да идентифицира теми за обсъждане на общественото европейско изслушване.

³ Изслушването бе структурирано около двата ключови въпроса на признаването и помиряването. Словенското председателство публикува докладите от това изслушване: „Престъпления, извършени от тоталитарните режими“. *Доклади и обсъждания от европейското обществено изслушване от 8 април относно престъпленията, извършени от тоталитарните режими*. Редактор Peter Jambrek.

⁴ Проучване относно начините, по които държавите-членки разглеждат въпросите, свързани с паметта за престъпленията, извършени от тоталитарните режими. Представено от проф. д-р Carlos Closa Montero. Instituto de politicas y bienes publicos (IPP) Centro de ciencias humanas y sociales. Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC), Мадрид, Испания.
http://ec.europa.eu/justice/doc_centre/rights/studies/docs/memory_of_crimes_en.pdf

⁵ Общо 16 държави-членки отговориха на този въпросник: LV, LT, EE, PL, HU, SK, SL, BG, RO, BE, IRL, SE, FI, PT, ES, DE.

2. ПАМЕТТА ЗА ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА, ИЗВЪРШЕНИ ОТ ТОТАЛИТАРНИТЕ РЕЖИМИ — ПОЛОЖЕНИЕ В ДЪРЖАВИТЕ-ЧЛЕНКИ

2.1. Общ преглед

Проучването сочи, че всички засегнати държави-членки са предприели мерки за справяне с наследството от престъпленията, извършени от тоталитарните режими. Държавите-членки са приели различни подходи според своята история, конкретни обстоятелства, култура и правна система. Проучването показва, че не съществува единен модел, приложим повсеместно, и че наборът от инструменти и методи, използвани във всяка държава-членка (справедливост за жертвите, правосъдие за извършителите, търсене на истината, съхраняване на паметта, инициативи за повишаване на общественото съзнание и т.н.), е съобразен с конкретните обстоятелства във всяка държава. Дори сред държавите-членки, преживели един и същи вид тоталитарни режими, изборът на приетите инструменти, мерки и практики може да се различава значително.

Справедливостта за жертвите е важна стъпка за успешния преход от тоталитаризъм към демокрация. Сред основните инструменти за постигане на тази цел са изправяне пред съд на извършителите, механизми за установяване на истината, отваряне на архивите, процедури за лустрация, рехабилитация и обезщетяване на жертвите и реституиране на отнета собственост. Проучването разкрива и голямото разнообразие от заинтересовани страни, по-специално НПО, официални и неофициални органи. В Естония, Латвия, Полша и Словения са създадени официални органи с обща компетентност, докато други държави-членки са избрали да създадат специализирани органи.

Запазването и поддържането жива на паметта за престъпленията, извършени от тоталитарните режими, има ключово значение и за образоването на по-младите поколения относно важноста да се насърчават демокрацията и основните права. Проучването сочи, че това е един от малкото общи аспекти в целия ЕС при разглеждането на престъпленията, извършени от тоталитарните режими. Един добре съхранен, организиран и достъпен спомен за ужасите на миналото може да се превърне в истински инструмент за по-голяма осведоменост и за образователни цели. От проучването става ясна и ключовата роля на неправителствените организации в тази област.

2.2. Образование и по-добра осведоменост

Образованието за активно гражданство има централна роля за подхранване на гражданските умения и демократичните ценности у младите хора. От наскоро проведени проучвания става ясно, че съществува положителна и значителна взаимовръзка между образованието и активното гражданско поведение. Инициативите, които целят да информират и да образуват относно миналото, включват посещения на музеи, на места за мъчения и масово изстребление, прожектиране в училищата на документални и художествени филми, подпомагане на културни дейности и художествени творби. От информацията, получена от Комисията, става ясно, че единствено в държавите-членки, преживели комунистически тоталитарни режими, се провеждат дейности, свързани с осведомеността и образованието относно престъпленията, извършени от тези режими.

На практика във всички държави-членки съществуват паметници и мемориали, посветени на паметта за престъпленията, извършени от тоталитарни режими. Почти във всички държави-членки, в които е имало тоталитарни режими, могат да бъдат открити места за мъчения, концентрационни лагери и лагери на смъртта. В някои държави-членки съществуват музеи, специално посветени на престъпленията, извършени от тоталитарните комунистически режими (например в Чешката република, Естония, Унгария, Латвия, Литва и Румъния).

2.3. Възпоменателни дни

Проучването разкрива, че възпоменателните дни за отбелязване на едни и същи събития могат да се различават в държавите-членки. Например 18 държави-членки отбелязват Холокоста на 27 януари (Международен ден в памет на жертвите на Холокоста), докато в шест други държави-членки е избрана различна дата. В пет държави-членки се отбелязва денят за възпоменание на жертвите на тоталитарните режими (23 август), предложен от Европейския парламент.

2.4. Научноизследователски проекти

От проучването става ясно, че съществуват голям брой научноизследователски теми и проекти в тази област. В някои държави-членки официалните органи са разработили обширни научноизследователски програми. Различни университети, частни институции и фондации са разработили по-специфични проекти. Научноизследователските проекти са съсредоточени по-специално върху установяването на историческите факти във връзка с тоталитарните режими или анализирането на политиките в сферата на правосъдието в преходния период. Научноизследователската дейност по въпроси, свързани с престъпленията, извършени от тоталитарните режими, е много по-развита в онези държави-членки, в които са били извършвани такива престъпления.

2.5. Символите на тоталитаризма

Според проучването там, където е имало символи, свързани с тоталитарното минало на държава-членка, като цяло тези държави-членки сравнително бързо са ги отстранили (например чрез промяна на имена на улици, отстраняване на символи от обществени места и т.н.). В някои държави-членки използването на символи, свързани с тоталитарните режими, е изрично забранено със закон. Например използването на символи от комунистическото минало е забранено в три държави-членки (Унгария, Литва и Полша).

2.6. Правна рамка относно отричането на престъпленията

Проучването и отговорите на въпросниците, изпратени от Комисията до държавите-членки, разкриват сложността и различните подходи към правната рамка, приложима в държавите-членки към въпроса за оправдаването, отричането или грубото омаловажаване на геноцид, престъпления срещу човечеството и военни престъпления, насочени срещу група лица, определяна по критерии, **различни** от раса, цвят на кожата, религия, произход, национална или етническа принадлежност, като например

социален статус или политически убеждения⁶. От установената информация може да се извлече следното кратко описание.

В четири държави-членки съществува национално законодателство относно отричането на престъпленията, извършени от тоталитарните режими, което изрично включва престъпленията, извършени от тоталитарните комунистически режими:

- в Чешката република наказателният кодекс съдържа конкретно престъпление за лице, което публично отрича, подлага на съмнение, одобрява или се опитва да оправдае нацистки или комунистически престъпления, свързани с геноцид, или други престъпления, извършени от нацисти или комунисти срещу човечеството⁷;
- в Полша публичното и противоречащото на фактите отричане на нацистки, комунистически и други престъпления срещу мира и човечеството или военни престъпления се счита за престъпление⁸;
- в Унгария публичното отричане, подлагането на съмнение или омаловажаването на геноцида или на други престъпления срещу човечеството, извършени от националните социалистически и комунистически режими, се счита за престъпление⁹;
- в Литва публичното оправдаване, отричане или грубо омаловажаване на международните престъпления и престъпленията, извършени от СССР или нацистка Германия срещу Република Литва или нейни граждани, се счита за престъпление¹⁰.

В други държави-членки, с изключение на Латвия¹¹, изглежда невъзможно или трудно да се предвиди ситуация, при която се инкриминира оправдаването, отричането или грубото омаловажаване на геноцид, престъпления срещу човечеството и военни престъпления, насочени срещу група лица, определяна по критерии, различни от раса, цвят на кожата, религия, произход, национална или етническа принадлежност. Това се дължи на липсата на законодателство относно отричането на престъпления на геноцид, престъпления срещу човечеството или военни престъпления (независимо от основанията), или защото инкриминирането на подобно поведение не включва основания за социален статус или политически убеждения, или защото такава инкриминиране би имало отражение върху свободата на словото. Въпреки това в някои отговори на въпросника се споменава, че не е изключено инкриминиране въз основа на други разпоредби на наказателното право, например въз основа на забраната за подбуждане към омраза или за оскверняване на „паметта на починали лица“.

⁶ Проучването представя систематичен преглед на ситуацията в държавите-членки (вж. параграф 3.3)

⁷ Нов наказателен кодекс (в сила от 1 януари 2010 г.), член 405.

⁸ Член 55 от Закона за създаване на Института на национално възпоменание – Комисия за преследването на престъпленията срещу полската нация от 18 декември 1998 г.

⁹ Изменение към Наказателния кодекс, в сила от 24 юли 2010 г.

¹⁰ Член 170 от Наказателния кодекс.

¹¹ В отговора на Латвия на въпросника се посочва, че въз основа на членове 74 и 71 от Наказателния закон за престъпление могат да се считат отричането на геноцид, престъпления срещу човечеството, престъпления срещу мира и военни престъпления на основание, наред с други, на политически убеждения или социална класа.

От проучването и от отговорите на въпросника изглежда, че няма случай, в който национален съд е осъдил дадено лице за публично оправдаване, отричане или грубо омаловажаване на престъпления на геноцид, престъпления срещу човечеството и военни престъпления, насочени срещу група лица, определяна по критерии, различни от раса, цвят на кожата, религия, произход, национална или етническа принадлежност.

3. ДЕЙСТВИЯ НА РАВНИЩЕ ЕС ЗА СЪХРАНЯВАНЕ И ПОДДЪРЖАНЕ ЖИВА НА ПАМЕТА

В своята резолюция от 2 април 2009 г. Европейският парламент подчерта важността на въпроса за утвърждаването на паметта за престъпленията на тоталитарните режими. На 16 юни 2009 г. Съветът в състав „Общи въпроси“ прие заключения, в които се посочва, че „за да се засили осведомеността в Европа по отношение на извършените от тоталитарните режими престъпления, споменът за изпълненото с неволи минало на Европа трябва да бъде съхранен, тъй като без памет трудно би се постигнало помирение“.

Идеята за насърчаване в целия ЕС на обща памет за престъпленията, извършени от тоталитарните режими, бе също така изразена по време на изслушването, организирано от Комисията и словенското председателство през април 2008 г. Това изслушване и други конференции разкриха силното чувство, че държавите-членки от Западна Европа следва да разбират по-добре трагичното минало на държавите-членки от Източна Европа.

Редица международни конференции също подчертаха важността на това измерение, например международната конференция в Сената на Чешката република през юни 2008 г., на която бе приета декларация за „Европейската съвест и комунизма“ („Пражката декларация“), или конференцията на тема „Престъпленията на комунизма“, организирана през февруари 2010 г. от Института за изследване на тоталитарните режими, конференцията „Европа 70 години след Пакта Молотов-Рибентроп“, организирана през октомври 2009 г. от балтийските държави под егидата на председателя на Европейския парламент. В Европейския парламент бе създадена неофициална група от европейски депутати за „Помиряване в европейската история“, като нейната главна цел е помиряването на различните исторически дискурси в Европа и консолидирането им в единна европейска памет за миналото.

На тези мероприятия бяха формулирани редица искания за действие по отношение на съхраняването на паметта и повишаването на осведомеността за престъпленията, извършени от тоталитарните режими. Пример за широкия кръг от мерки и очаквания е документът, озаглавен „Принос от първото европейско изслушване относно „Престъпленията на тоталитарните режими“, подписан от редица участници в изслушването от 8 април¹².

В своята резолюция от 2 април 2009 г. Европейският парламент призовава за обявяване на 23 август за общоевропейски ден за почитане на паметта на жертвите на всички тоталитарни и авторитарни режими, който да бъде отбелязван с достойнство и

¹² Възпроизведен в доклада и протоколите от изслушването, публикувани от словенското председателство (вж. по-горе).

безпристрастност. Естония, Латвия, Литва, Словения и Швеция вече са отбелязвали този ден на възпоменание.

В съответствие със своите отговорности Комисията се ангажира да даде своя принос за поддържане жива на паметта за престъпленията, извършени от тоталитарните режими в Европа. Комисията счита, че е важно да се запълнят пропуските в познанието за тоталитарното минало във всички държави-членки, и особено относно периода, през който Източна и Западна Европа са следвали различни пътища. Споменът за престъпленията, извършени от тоталитарните режими, трябва да обединява народите на Европа. Важно е да се допринесе за признаването и подкрепата на всички жертви на тоталитарните режими, опустошили Европа. В тази област Комисията може да улесни обмена на опит и практики. Това също така ще затвърди значението на ценностите, на които е основан Съюзът, а именно зачитане на човешкото достойнство, свобода и демокрация.

3.1. Пълноценно използване на програмите на ЕС за финансиране

Комисията е готова да използва финансовите си програми, за да помогне на заинтересованите страни в техните усилия за поддържане жива на паметта за престъпленията, извършени от тоталитарните режими. Финансирането от ЕС може да играе особена роля за насърчаването на трансгранични и европейски проекти.

3.1.1. Програмата „Европа за гражданите“

Действие 4 „Активно европейско възпоменание“ от програмата „Европа за гражданите“¹³ цели да се запази жив споменът за жертвите на нацизма и сталинизма и да се подобри познаването на случилото се в лагерите и другите места за масово изстребление на цивилни. По това действие се подкрепят проекти за съхраняването на основните места и мемориали, свързани с масово депортиране, бившите концентрационни лагери и други големи нацистки места за мъчения и масово изстребление, както и архивите, които документират тези събития, и за запазване жив на спомена за жертвите, както и спомена за тези, които при изключително трудни условия са спасявали хора от Холокоста. По това действие се подпомагат и проекти за възпоменание на жертвите на масови изстребления и масово депортиране, свързани със сталинизма, както и за съхраняване на мемориалите и архивите, които документират тези събития. В приложението към решението на Европейския парламент и на Съвета за създаване на програмата за действието „Активно европейско възпоменание“ са определени около 4 % от всички средства по програмата (общата стойност за периода 2007—2013 г. е 215 млн. EUR).

- Предвид стратегическото си значение за насърчаването на ценностите, върху които е изграден Съюзът, и като се отчита все по-големият брой висококачествени проекти по бъдещата програма 2014—2020 г., Комисията ще разгледа възможностите в бъдеще за това действие да се отделят достатъчно средства. Комисията вече започна своята подготовка за следващото поколение програми.
- Като част от структурирания диалог, провеждан в рамките на програмата „Европа за гражданите“, Комисията обмисля провеждането на редовни срещи, посветени на активното европейско възпоменание, с цел да се обмена опит, да се анализират най-

¹³ Решение № 1904/2006/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2006 г. относно създаване на програмата „Европа за гражданите“ за периода 2007–2013 г.

добрите практики и да се създадат контакти между основните заинтересовани страни, в това число академични и независими изследователи и експерти в тази област.

3.1.2. Други програми на Европейския съюз

Други програми също могат да допринесат, за да се поддържа жива паметта за престъпленията, извършени от тоталитарните режими:

- **Седма рамкова програма за научни изследвания и технологично развитие.** По тази програма могат да се финансират действия, свързани с тоталитарното минало на Европа. В работната програма за 2010 г., в рамките на рубрика 8 „Социално-икономически и хуманитарни науки“, е предвидена конкретна покана за предложения по тази тематика: „Демокрация и сенките на тоталитаризма и популизма: европейският опит“.¹⁴ С тази покана за предложения се цели да се подкрепи широкомащабен съвместен проект с участието на научноизследователски институти от няколко държави-членки, насочен към преодоляване на наследството на „разделения континент“, където различни групи държави-членки споделят различен опит и спомен от неотдавнашни тоталитарни режими. Комисията получи 10 предложения, посветени на тази тематика, и след оценката от независими експерти и процедурата за подбор, в момента са в ход преговори за възлагане.
- **MEDIA 2007** е програмата за европейския аудиовизуален сектор. Нейните цели са запазване и укрепване на европейското културно многообразие и европейското кинематографично и аудиовизуално наследство, гарантиране на достъпа до тях за европейците, както и насърчаване на межкултурния диалог и повишаване на разпространението на европейски аудиовизуални творби във и извън Европейския съюз. В съответствие с тези цели програма MEDIA 2007 може да оказва подкрепа за филми и други аудиовизуални творби, посветени на теми, свързани с тоталитарното минало. (По тази програма бе предоставена подкрепа например за филма *Das Leben der Anderen* („Животът на другите“)). По програма MEDIA може да се финансират също така (но не само) и разходите за субтитриране на аудиовизуални творби, което е от ключово значение за улесняване на разпространението на аудиовизуални творби по тези въпроси в различните държави-членки.
- По **Програмата за подкрепа на политиката за информационни и комуникационни технологии** (ППП за ИКТ) се подкрепя целенасочената цифровизация на културни материали по една от целите, свързани с *Europeana*¹⁵. Тази програма може да бъде полезна за цифровизиране на съдържание, свързано с престъпленията на тоталитаризма (например книги, аудиовизуални творби, звукозаписи, архивни записи). Финансираните проекти трябва да бъдат осъществявани от културни институции от различни европейски страни и темите да бъдат от интерес за широка аудитория или съдържанието следва да се предоставя на гражданите чрез Europeana веднага след цифровизацията.
- **Програмата на ЕС за обучение през целия живот** подкрепя транснационални проекти за насърчаване на обучението по активно гражданство към толерантност,

¹⁴ ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/fp7/docs/wp/cooperation/ssh/h_wp_201001_en.pdf

¹⁵ Многоезична онлайн колекция от милиони цифровизирани елементи от европейски музеи, библиотеки, архиви и мултимедийни колекции.

по-добро познаване на европейската история и културно наследство и демократично поведение. Комисията работи и по аналитичен модел на образование за активно гражданство, обхващащ два съставни показателя – един за възрастните и един относно гражданските умения на учениците. Работното определение за активно гражданство, използвано за тази цел, е *„участие в гражданското общество, обществения и/или политическия живот, което се характеризира с взаимно уважение и ненасилие и е в съответствие с правата на човека и демокрацията“*. Насърчаването на образованието за активно гражданство в официална, неофициална и неформална среда на обучение дава възможност за постигането на толерантност, демократично поведение и взаимно уважение в културен и исторически план. Гражданските умения, основани на познаване на идеите за демокрация, справедливост, равенство, гражданство и права на човека са част от Европейската референтна рамка за ключовите умения, приета от Съвета в състав „Образование“¹⁶ и прилагана на национално равнище.

- Комисията ще информира по-добре потенциалните бенефициенти, работещи по въпроси, свързани с паметта от тоталитарните престъпления, за наличните възможности за финансиране по тези програми.

3.2. 23 август – Общоевропейски ден за почитане на паметта на жертвите

До този момент общоевропейският ден за почитане на паметта на жертвите на всички тоталитарни и авторитарни режими, провъзгласен от Европейския парламент, е отбелязван в Естония, Латвия, Литва, Словения и Швеция.

Комисията призовава държавите-членки да разгледат възможността да се присъединят към тази инициатива с оглед на тяхната история и конкретни условия.

3.3. Платформа за европейска памет и съвест

В своята резолюция от 2 април 2009 г. Европейският парламент призова за създаването на Платформа за европейска памет и съвест, която да предоставя подкрепа за работата в мрежа и сътрудничеството между националните изследователски институти, занимаващи се с тематиката на тоталитарната история, както и за създаването на пан-европейски документален център или мемориал на жертвите на всички тоталитарни режими. Парламентът също така призова за укрепване на съответните съществуващи финансови инструменти с цел да се предостави подкрепа за професионални исторически изследвания по гореспоменатите въпроси. В заключенията на Съвета в състав „Общи въпроси и външни отношения“ от 16 юни 2009 г. се приветства тази инициатива, с която се подкрепя работата в мрежа и сътрудничеството между националните органи във връзка с изучаването и паметта за тоталитарните режими. Свързването на всички заинтересовани участници от държавите-членки, включително академични и независими изследователи и експерти, за да обменят опит, анализи и най-добри практики, в това число и относно прийомите, с които държавите-членки насърчават колективната памет посредством учебните програми, е начин да се допринесе за по-доброто разбиране на проблематиката и обмяна на опит в тази област.

- Такава платформа, след едногодишно официално съществуване, би могла да отговаря на условията за кандидатстване за годишна оперативна безвъзмездна

¹⁶ ОВ L 394, 30.12.2006 г.

помощ по програма „Европа за гражданите“. Според Комисията е важно обменът на опит и най-добри практики да свързва всички заинтересовани участници във всички държави-членки, включително академични и независими изследователи и експерти.

3.4. Възможности за хармонизиране на равнище ЕС

Съветът прикани Комисията да проучи дали е необходим допълнителен инструмент, освен Рамковото решение относно расизма и ксенофобията, който да обхваща публичното оправдаване, отричане или грубо омаловажаване на престъпления на геноцид, престъпления срещу човечеството и военни престъпления, насочени срещу група лица, определяна по критерии, различни от раса, цвят на кожата, религия, произход, национална или етническа принадлежност, като например социален статус или политически убеждения.

Член 83 от ДФЕС е правното основание за определянето на престъпленията и на санкциите в областта на особено тежката престъпност с трансгранично измерение, произтичащо от естеството или последиците на тези деяния или от особена необходимост за общо противодействие. Тези области са изброени в член 83, параграф 1 от ДФЕС. Сред тях не фигурира публичното оправдаване, отричане или грубо омаловажаване на престъпления на геноцид, престъпления срещу човечеството и военни престъпления, насочени срещу група лица, определяна по критерии, различни от раса, цвят на кожата, религия, произход, национална или етническа принадлежност, като например социален статус или политически убеждения. В зависимост от развитието на престъпността Съветът може с единодушие да разшири списъка с областите, след като получи одобрението на Европейския парламент.

Проучването показва, че до този момент всяка държава-членка е приела различни мерки (например справедливост за жертвите, правосъдие за извършителите, търсене на факти, символични политики и т.н.) в зависимост от конкретните национални обстоятелства. Дори сред държавите-членки със сходен опит от тоталитарни режими, приетите правни инструменти, мерки и практики може да се различават значително, а така също и точният момент на тяхното приемане и прилагане. Ето защо Комисията счита, че на този етап не са налице условия за възползване от тази възможност, но Комисията ще продължи да следи този въпрос.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Комисията е убедена, че Европейският съюз, в рамките на своите правомощия в тази област, може да играе роля, като допринася за процесите в държавите-членки за справяне с наследството на тоталитарните престъпления. Зачитането на основните права е в основата на Европейския съюз и той е извор на непрекъснато вдъхновение и насърчение за всички нации, които полагат усилия за справяне със страданията на миналото. Споменът за ужасите на миналото трябва да бъде споделено усилие на всички в Европейския съюз, за да може изразът „твоето минало е наше минало“ да добие реално значение. Наше общо задължение е да поддържаме този спомен жив като знак за преклонение и уважение към всички жертви, страдали и загубили живота си, и като начин да гарантираме, че миналото няма да се повтори. Тази памет подхранва ангажираността на Европейския съюз за демокрация и зачитане на основните права, както и за борба срещу съвременните прояви на нетолерантност и екстремизъм.